

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Issue 40 , Vol. 2 (Indexed)
Aug. 2021

Peer Reviewed
SJIF Impact factor

ISSN : 2319 - 8648
Impact Factor : 7.139

Impact Factor – 7.139 ISSN – 2319-8648

Current Global Reviewer

Peer Reviewed Multidisciplinary International Research Journal
PEER REVIEWED & INDEXED JOURNAL

Aug 2021 Special Issue- 40 Vol. 2

**Chief Editor
Mr. Arun B. Godam**

Shaurya Publication , Latur

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Issue 49 , Vol. 2 (Indexed)
Aug. 2021

Peer Reviewed
SJIF Impact factor

ISSN : 2319 - 8548
Impact Factor : 7.139

Index

1. नागवम मूर्वेची कविता : असमल जीवनानुभव आणि श्रमिक जगाचा टाक अविष्कार प्र. डॉ. दशराम गुंडे	6
2. उन्मयम 'अज्ञान और विष' आधुनिक समाज का यथार्थवादी दस्तावेज प्र. डॉ. मन्मथी कान्त चव्हाण	12
3. छत्रपती शिवाजी महाराजांचे धार्मिक धोरण डॉ. कांकाडे अर. एस.	15
4. मराठवाडा विमानतळास कॉल-सेंटरमिशन वा खेळाची सक्षमिती व भविष्य. प्र. डॉ. रामेंद्र सुर्वेकर	18
5. छत्रपती शिवाजी महाराजांचे धार्मिक धोरण डॉ. कांकाडे अर. एस.	21
6. धर्मनिरपेक्षता और पंडित टीनदयाल ठाकुराचार्य का राष्ट्रवादी चिंतन बाबुलाल मीणा, डॉ विभा कौशिक	24
लोकल और ग्लोबल कोविड-19 के संदर्भ में डॉ. देवेश रंजन त्रिपाठी, डॉ. अदिती गोस्वामी	27
8. देवदर तालुक्यातील तडखोल, घानापूर, नरंगल, येरगी, देवपूर आणि बेंबरा येथील जिल्हास्तरीय अभ्यास प्रो. जयशंकर अर्जुन मंडवराय	30
9. गोविंद (गोपाळ) गणपति महोदय व छत्रपती संभाजी महाराज प्र. डॉ. शिवाजी गाडे	34
10. पर्यटनसहस्रक कृषीक्षेत्राचा आर्थिक विकास एक अभ्यास प्र. डॉ. सनेश्वर गंगाधर गोवंडे	39
11. पूर्व विदर्भातील आदिवासी समाजाचे अध्ययन केंद्र गोठूल / युवागृह प्र. डॉ. आनंद के. भोयर,	45
12. प्रवासी साहित्यकार रामेंद्र यादव के ललित साहित्य में राम कथा का व्यवहारिक पक्ष अनूपमा दिवागी	51
13. प्राचीन काळातील तेल अनिल तानाजी जाधवर	54

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Issue 40 , Vol 2 (Indexed)
Aug. 2021

Peer Reviewed
SJIF Impact factor

ISSN : 2319 - 8648
Impact Factor : 7.139

14. 2014 लातूर लोकसभा (अनु.जाती) मतदारसंघाची निवडणूक
निर्देश कामराव गापकवाड	59
15. बालकामगार : एक सिहावलोकन
प्रा.डॉ. डी.एन. दामावले	63
16. 'अण्णा भाऊ साठे : जीवन व कार्य'
प्रा. डॉ. भुजंग पाटील	66
17. 'आळ आणि काळ : अर्थशास्त्रीय विश्लेषण'
प्रा. डॉ. शिवराज पाटील,	70
18. फकिरा: संघर्षाची कथा
प्रा. प्रभात कांबळे	74
19. 'महात्मा फुले आणि स्त्री शिक्षण'
प्रा. डॉ. रजनी अ. बोरोळे	77
20. 'वारणेचा वाघ: समाजशास्त्रीय विश्लेषण'
प्रा. डॉ. एन. पी. घायाल,	80
21. 'कोरोना काळातील कविता'
प्रा. डॉ. गोविंद काळे	83
22. 'होय, व्यायामाने कोरोनावर मात करणे शक्य'
प्रा. डॉ. भान्करु माने	88
23. उच्चशिक्षण व व्यक्तिमत्व विकास
प्रा.डॉ. सिद्धेश्वर शेटकर	91
24. 'उंचीं रेंवे' ची पी : डा. सलीप बॅर टिट्टाहा
डा. धरभीउ बॅर	95
25. भारत आणि क्षेत्रातील राष्ट्रांच्या राजकीय सीमा आणि परस्परसंबंधाचे विश्लेषण
प्रा. डॉ. अरुण पेंटावार	104

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Issue 40 , Vol 2 (Indexed)
Aug. 2021

Peer Reviewed
SJIF Impact factor

ISSN : 2319 - 8648
Impact Factor : 7.139

नारायण सुर्वेची कविता : अस्सल जीवनानुभव आणि श्रमिक जगाचा दाहक अविष्कार

प्र. डॉ. दादाराव गुंडे

सहयोगी प्राध्यापक व मराठी विभाग प्रमुख, शि. म. ज्ञानदेव मोहेकर महाविद्यालय कळंब, ता. कळंब, जि. उस्मानाबाद

मराठी साहित्यात विशेषतः काव्यप्रांतात नारायण सुर्वे यांनी अत्यंत मौलिक स्वरूपाचे योगदान दिलेले आहे. जनसामान्यांपर्यंत पोहोचलेले मराठी भाषेतील एक प्रतिभासंपन्न, ज्येष्ठ नि श्रेष्ठ लोककवी म्हणून त्यांचे अमीट स्थान राहिले आहे. ज्याप्रमाणे प्राचीन मराठी कवितेचे संत, पंत, तंत असे तीन टप्पे दिसून येतात. या प्रत्येक टप्प्यास स्वतंत्र महत्त्व आहे. त्याप्रमाणे आधुनिक मराठी कवितेचा अभ्यास करताना केशवसुत, मर्दकर, सुर्वे असे तीन टप्पे पहावयास मिळतात. हे तीन टप्पे कवीचे व्यक्तिमहात्म्य अथवा स्थानमहात्म्य वाढविणारे नसून भिन्न प्रेरणा, प्रवृत्ती व परिस्थितीचे निदर्शक आहेत. १९६० नंतरच्या मराठी कवितेचा विचार करताना नारायण सुर्वे यांची कविता एक महत्त्वाचा टप्पा ठरतो यात शंका नाही. मार्क्सवादी विचारांचा प्रभाव असणारी त्यांची कविता रसिक मनावर एक वेगळाच ठसा उमटवून जाते. त्यांची कविता त्यांच्या स्वतःच्या तसेच वंचित, शोषित, श्रमिकांच्या अस्सल जीवनानुभवातून आकारास आली. त्यांना जन्मदात्यांनी वाऱ्यावर सोडले व गंगाराम या गिरणी कामगाराने लहानाचे मोठे केले. गिरणी कामगारांची पंढरी असलेल्या लालबाग-परळमध्ये नारायण सुर्वे वाढले. कमातीचे दारिद्र्य, अपार कष्ट व जगण्यासाठी ठायी-ठायी करावा लागलेला संपर्ष यात सुर्वेचे आयुष्य तावून सुलाभून निघाले. कधी हॉटेलत कपबशा विसळणारा फोरगा, कुणाचे कुजे, कुणाचे मुल सांभाळणारा हत्काम्या, घरगडी, रेल्वे स्टेशनवर वर्तमानपत्रे विकणारा, हमाल, गिरणी कामगार, शिपाई, शिक्षक, छोटे-छोटे व्यवसाय आणि आठ दिवस फुटपाथवर धाटावा लावलेला संसार असा बालपणापासून पावलोप्रावली संपर्ष पहावा लागलेल्या सुर्वेची जीवनकहाणी एखाद्या चित्रपटास शोभेल अशीच आहे. अशा दैनंदिन जीवनातील कठोर वास्तव्याचे संपर्षांचे साहित्याशी नाते जोडण्याचे काम केले, कामगारजगत, समाजनिर्मित दुःखे आणि साम्यवादी विचारधारा कवीच्या जीवनानुभूतीचे अविभाज्य भाग बनून काव्यातून अविष्कृत होतात. श्रमिक, शोषित, पीडित व उपेक्षितांच्या वेदना व सभोवतीचे सामाजिक, राजकीय, आर्थिक वास्तव त्यांच्या कवितेतून जिवंतपणे साकार होते. लोकनाट्य चळवळ व शाहीरी काव्याशी जवळीक साधल्याने सुर्वेच्या मनास आणखी जाग आली, शब्दांचे सामर्थ्य उमजले. वातूनच पुढे 'डोंगरी शेत माझं गं बेनू किती' हे पहिले काव्य १९५८ मध्ये नवयुग मधून प्रसिद्ध झाले. कधी दोन घेत कधी दोन देत आयुष्याच्या धगीवर वाटचाल सुरू असतानाच जिदगीच्या धगीवर शब्द शेकुन घेत त्यांनी मराठी काव्यप्रांतात एक नवा सुर घुमवला. त्यांची 'ऐसा गा मी ब्रह्म १९६२, माझे विद्यापीठ १९६६, जाहीरनामा १९७८, सन्द १९८३, नव्या माणसाचे आगमन १९९५, सर्व सुर्वे, कहाणी कवितेची' ही साहित्य संपदा आहे. त्यांच्या कवितांचे अनेक भाषांत अनुवादही झाले आहेत. त्यांना अनेक वासाठी मानसन्मान, पुरस्कार मिळाले. ज्यामध्ये 'कबीर, जनस्थान, सोविएत युनियन, नरसी मेहता, पद्मश्री' सारख्या पुरस्कारांचा समावेश होतो. याशिवाय परभणी येथे झालेल्या ६५ व्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाचे अध्यक्षपद

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Issue 40 , Vol 2 (Indexed)
Aug. 2021

Peer Reviewed
SJIF Impact factor

ISSN : 2319 - 8648
Impact Factor : 7.139

त्यांना लाभले. श्रमिक, शोषितांची भूक व भाकरीची वेदना तसेच जगण्यातील त्रियंत व वास्तव स्वानुभवानून काव्य आकारास आले. याचे दर्शन घडविणे हाच या शोधनिबंधाचा हेतू आहे.

साहित्य हा जीवनाचा अविष्कार असतो. सुर्वेचा जीवनविषयक अविष्कार काव्याद्वारे प्रकट झाला. कवी नारायण सुर्वे 'दोन दिवस' नावाच्या कवितेतून स्वतःच्याच जीवनाची घडण उभी करतात. हे नमुद करताना लिहितात,

"दोन दिवस वाट पाहण्यात गेले, दोन दुःखात गेले
हिशोच करतो आहे किती राहिलेत डोईवर उन्हाळे
शेकडो वेळी चंद्र आला, तारे फुलले, रात्र पुंद झाली,

भाकरीचा चंद्र शोधण्यातच जिंदगी बरवाद झाली"^१

गरीब, श्रमिकांच्या जीवनाचेही सत्य यातून मांडले, अशा आत्माविष्कारानून कविता साकार होते. पुरते अन्न न मिळणाऱ्या गरिबास चंद्र, सूर्य, तारे कसे आढळू शकतील. पुरेसे अन्न कसे मिळेल यात दिवसामागुन दिवस दुःखात जातात, ते कधी संपतील याची वाट पाहत अखेर भाकरीचा चंद्र शोधण्यातच जिंदगी बरवाद होते असे सुचित करतात. अशा अनुभवाच्या दाहकतेचे एक वेगळे श्रमिक जग कवितेद्वारे समोर येते. भाकरीचा प्रश्न महत्वाचा असल्याने जीवनातील इतर सुखांना जवळ करताच आले नाही. तसा वेळही मिळाला नाही आणि आवश्यकताही वाटली नाही. कवीस जीवन जगण्यासाठी चंद्र, तान्यापेक्षा भाकरी खूप महत्वाची वाटते. कारण भाकरीच भूक भागवू शकते. म्हणून भाकरीसाठी कष्ट, संघर्ष करावा लागतो. चंद्रतान्यांचा लपंडाव कवीमनास भावताच नाही. प्रचंड दुःख सहन करत जीवन व्यथित करणारे सुर्वे जीवनगाथा मांडताना पुढे मनमोकळेपणाने संवाद साधतात.

"हे हात माझे सर्वस्व, दारिद्र्याकडे गहाणच राहिले
कधी माना उंचावलेले, कधी कलम झालेले पाहिले
हरषडी अश्रू वाळविलेच नाहीत, पण असेही क्षण आले
तेव्हा अश्रूच मित्र होऊन सहाय्यास धावून आले"

दुःख, दारिद्र्य, यातनांनी त्यांची पाठच सोडली नाही. दुःखाच्या असहाय्यतेतून अश्रूच येत राहिले व हेच अश्रू कवीचे मित्र बनून राहिले. म्हणूनच पुढे सुर्वे लिहितात,

"दुनिवेचा विचार हरषडी केला अगा जगमय झालो
दुःख पंलावे कसे, पुन्हा जगावे कसे याच शाळेत शिकलो"

झातभट्टीत पोलाद शेकावे तसे आयुष्य छान शेकले. जे जग अनुभवले तेच दोन दिवस मधून साकारले. त्यामुळे त्यांची कविता वाचकास अस्सल जीवनानुभव देते.

प्रचंड दुःख सहन करीत संपुर्ण जीवन व्यथित करणारे कवी नारायण सुर्वे मी कसा घडत जात होतो याचे वर्णन 'मुंबई' कवितेत करताना लिहितात,

"कळू आलो तेव्हापासून डबा घेऊन साच्यावर गेलो
घडबटो लोहा हातोड्याला तसाच घडवला गेलो"^२

लोहार जसा आगीत तापलेल्या लोखंडास जी वस्तू बनवायची असेल तसा आकार देतो. अगदी तसाच मी बालपणापासून घडत गेल्याचे सांगतात.

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Issue 40 , Vol 2 (Indexed)
Aug. 2021

Peer Reviewed
SJIF Impact factor

ISSN : 2319 - 8648
Impact Factor : 7.139

जीवन जगदाना वाटपास आलेल्या व्यथा-वेदना अडवणी व त्याच केलेली मात याची कदापी नाराज्य सुर्वेनी 'बार शब्द' कवितेद्वारे अभिव्यक्त केली. वाटपास आलेल्या संघर्षातून शब्दास आकार मिळाला. माकरीसाठीचा संघर्ष, रोबोटोटीचा सवाल रोबोचाच आहे. त्यामुळे चंद्र, सूर्य, वाटपाच्या प्रक्रिया कवितेत न केला अस्तित् जीवनानुभव येतो. हे वास्तव मांडणाना लिहिताना,

"घोडे साहितेले, पाहितेले, जोखातेले आहे

माझ्या जगाची एक गंधेगाही त्यात आहे

केव्हा मुक्तो, मुक्तो नवे मिळतेतोही आहे

जसा जगत आहे मी तसाच शब्दात आहे"

दुःख व दारिद्र्याची वेदना कशी असते याची प्रविती ही कवितेत वाचल्यानंतर येते. स्वतःचा जीवनानुभव कवितेचा विषय झाला. अशी जगण्याची वास्तव वेदना, जगावि कधी व्यक्त करताना दिसतात.

आपले पालनकर्ते, माता-पिता कामगार कुटुंबातील असल्याने श्रमिकांचे जग सुर्वेनी सहजगत्या चमूत अनुभवते. जीवनाचा वितरण दाह सुर्वे 'माझे विद्यापीठ' मधूनही दखवितात. ते म्हणतात,

"असा तांबलेल्या माकरीसाठी करतलेल्या

उदास बादिबाडीच्या कर्तीत

टांगे घेत होते, घोडे लोळत घेत होते

उमा होती नालीचा खोच सांभाळीत"

खरे तर हा त्यांचा स्वानुभव होता. ते काम करणारी सर्वेदाय माकरी, कान्नार, वेत्या, पोस्टी विकटवगायी पौरे, पत्रीचाला, याकुब नातवंदयाला, सावकाळी विटिया थपमोबती घोटाळ्याचे गोंगाटाने धबे असे एक अनुभवविषय माझे विद्यापीठ म्हणून साकारते.

श्रमिक माणूस हा त्यांच्या कवितेचा केंद्रबिंदू राहिला. साक्षात अनुभवलेल्या माणसाना, परिस्थितीस चित्रीत केले. त्याचे जीवनाभाव्य, जगणे व संघर्ष रंगवता. ते 'मिनावासा' कवितेतून आढळतेले सत्य सांगताना म्हणतात,

"तो वंटे...

आता आदमी झाला सस्ता, बकरा म्हय झाला

जिंदगीमध्ये पोप; पुग अंधेर आता

आनि सध्याला; जग्वेल असा कोन हवे दितवाला

सबको पैसेने छा डाला"

असे वाटपास आलेले वास्तव सांगतात.

सुर्वेनी खूप खस्ता खाल्ल्या. जगणं किती बेचारस, बेदान, बेदित आहे याचा अनुभव घेतला. ना घर होतं, ना गणगोठ, फक्त पायाखालची वाट होती. ही वाट चालताना आनि जगणासाठीची लढाई हरघडी सवताना अनुभवाच्या विद्यापीठातून कविता निर्माण केली. त्यांनी कामगारांसाठी पहिली सलग अशी 'सारस्वतांचे मी थोडासा गुन्हा करणार आहे' घोषणा केली. तसेच 'ऐसा गा मी ब्रह्म' असे बेघडक उदारही काढलेले दिसून येते. सर्व श्रमिकांच्या काळजात विद्यापीठाची पायाभरणी केली. त्यांच्या कवितेत अजीकन चाचा, चंद्रमागकिन,

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Issue 40 , Vol. 2 (Indexed)
Aug. 2021

Peer Reviewed
SJIF Impact factor

ISSN : 2319 - 8648
Impact Factor : 7.139

हनम्या, लुंगीवाला नालबंद, खोलवाला, इसल्या, रेल्वे स्टेशनवरचा पोटा, दिल्लीहून वातप्या घेऊन येणारा रेल्वे ड्रायव्हर, डोंगरी शेतात राबणारी माय, काळ्या घोड्याजवळ मोर्चासाठी गर्दी करणारे श्रमिक आणि बोगद्याच्या चाळीतील अंधारात घळघळणारे असंख्य जीव येतात.

१९६२ च्या डिसेंबर महिन्यात प्रसिद्ध झालेल्या त्यांच्या 'ऐसा गा मी ब्रह्म' या काव्यसंग्रहास कवीश्रेष्ठ युगुमाप्रजांची प्रस्तावना लाभली. त्यात ते लिहितात, 'सुर्वे हे कामगार जीवनाशी केवळ समरस झालेले नाहीत तर ते जीवन प्रत्यक्षात अनुभवणारे कवी आहेत.'^{१३} हेच खरे सुर्वेच्या कवितेचे वेगळेपण आहे. माझे विद्यापीठ संग्रहातील 'माझे विद्यापीठ, नेहरू गेले त्यावेळची गोष्ट, पाणी घे, बरं का रे पोरा, मुंबई, कठीण होत आहे, माझे शब्द, पोस्टर, ऊठ' या कविता वाचल्या तरी त्यातील दाहक जीवनानुभवाचे चटके जाणवल्याशिवाय राहत नाहीत. कष्टकऱ्यांचे जीवन इथे सहज घडते. तसेच यातील कविता समृद्ध असून त्यातील वास्तवता अस्सल आहे.

सुर्वे यांच्या 'मनीऑर्डर, तुमचंच नाव 'सिवा' या कविता डोळ्यात पाणी आणतात. 'मनीऑर्डर' ही स्त्रीच्या मनातील उत्कट भावनेचा अविष्कार करणारी पण व्यापक संदर्भ लाभलेली, खुल्या मनाने वास्तव चित्र अभिव्यक्त करते.

"आता हिनंभी म्हागाई वाढलीय
माणसात नवी चादर लागली
गिलासावरलं पानी उडालंय...
नुसता कुंझा न्हाई पुत,
पंकाभी लागतो."^{१४}

जगण्याची वास्तवता प्रस्तुत कवितेतून अभिव्यक्त होताना दिसते. यात तिचे वेगळेपण, लक्षणीयता जाणवते.

अस्सल जीवनानुभव व श्रमिक जगाची वेदना, अविष्कार घडविणारी कविता. ज्यावर साम्यवादी विचारांचा प्रभाव असल्याचे ठळकपणे जाणवते. 'गिरणीची लावणी' मध्ये याचे सहज दर्शन घडते.

"सात वाजता सकाळी भोंगा वाजवी भुपाळी
सुरू पहिली पाळी मोठ्या डौलात
चाक फिरे गररा सुत निघे भरभरा
नटवाया वसुंधरा आमच्या घामांतून"^{१५}

यामधून सुर्वे शेतकरी, कामगारांच्या गळ्यातील ताईत बनले. एवढेच नाही तर पुण्यात झालेल्या पहिल्या कामगार साहित्य संमेलनाचे अध्यक्षपद लाभण्यात याचा वाटा असल्याचे दिसते.

नारायण सुर्वे यांचे जीवन एक महाकाव्य आहे. तसेच त्यांचे एक विद्यापीठही आहे. ज्या जीवन पाठशाळेत ते शिकले त्या पाठशाळेचे पुढे माझे विद्यापीठ झाले.

"किती वाचलेंत चैहरे,
किती अक्षरांचा अर्थ उतरला मनात
इथे संत्य अनुभव बाकी
हजार ग्रंथराज कोत्तमडून पडतात."^{१६}

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Issue 40 , Vol. 2 (Indexed)
Aug. 2021

Peer Reviewed
SJIF Impact factor

ISSN : 2319 - 8648
Impact Factor : 7.139

हे भाष्य सर्वांनाच अंतर्मुख करणारे आहे. सुर्वेची कविता त्यांच्या जीवनाची कविता ठरली. त्यास सभोवतीच्या श्रमिक, पीडित जगाचा रंग, गंध व रंगही आहे. कवीवर्य कुसुमाग्रज लिहितात, 'नाळ तुटली तरी नाते तुटत नाही'. त्याप्रमाणे नारायण सुर्वेची कविता ते ज्या कामगार जीवनातून आले. त्या कामगार वर्गाची आहे. हे विधान सार्थ वाटते.

निष्कर्ष :

गिरणी कामगारांची वेदना सोबत घेऊन जन्मलेल्या सुर्वेनी याच वेदनेस शब्दकळा दिली. यातून निर्माण झाली ती अस्सल जीवनानुभव व श्रमिक जगाचा दाहक अविष्कार घडविणारी कविता. जे भोगले, अनुभवले ते कसलाही अभिनिवेश न बाळगता कवितेतून मांडले. आयुष्यभर कामगार, शोषितांची भूक आणि भाकरीची वेदना कवितेतून मांडणारी एक तलवार म्हणजे लोककवी नारायण सुर्वे होत. 'दोन दिवस, चार शब्द, मुंबई, मनीऑर्डर, माझे विद्यापीठ' यांसारख्या अनेक कविता मनास धेट भिडतात. सुर्वेच्या कवितेने मराठी कवितेत नवजागर आणला. कामगारांच्या वेदना, त्यांचा जगण्याचा संघर्ष त्यांनी शब्दातून जगासमोर आणला. मराठी कवितेत सामाजिक बांधीलकी देण्याचे प्रमुख श्रेय नारायण सुर्वेना जाते. उपेक्षितांचे अंतरंग साकार करणारा एक सच्चा कवी होय. जनसामान्यांची, कामगार, पददलितांची आणि दारिद्र्याने पिचलेल्यांची सुखदुःखे त्यांच्या भाषेत मांडणारे सुर्वेसारखे कवी दुर्मिळच. त्यांच्या कवितेत रंजकता, कवीकल्पना दिसून न येता संघर्षाची गाथा जी साम्यवादी विचारधारेतून अवतरते. हे त्यांच्या कवितेचे वेगळेपण आहे. समाजवास्तव वाट्यास आले ते त्या समाजाच्या भाषेचं, बोलीचं रूप घेऊन काव्य अवतरले. व्यक्तिगत व सामाजिक स्तराच्या अनुभवातून ती साकारली. सुर्वेची कविता मुंबईच्या फुटपाथवर, कापड्याच्या गिरणीत, शेताच्या बांधावर आणि एकूणच जगण्याच्या लढाईतून जन्मास आली असली तरी ती कधीच विशिष्ट प्रदेशाची आणि विशिष्ट काळासाठीची म्हणून वापरली नाही. आजच्या परिभाषेत सांगायचे झाले तर ती ग्लोबल झाली.

वास्तववादी भीडणारा निर्भिड माणूस व कवी म्हणजे नारायण सुर्वे. ते जसे जगले तसे कवितेत अवतरले. ते आणि त्यांची कविता परस्पराशी एकरूप झाल्या. त्यांची कविता उसन्या वेदनेतून साकारलेली नाही तर स्वानुभवातून फुलत गेली. जीवनातील सर्व प्रकारची दुःखे, हालअपेष्टा व अवहेलना वाट्यांस आली होती. परंतु त्याचे वैषम्य न बाळगता त्यांनी आपली कविता फुलवली. तिच्यामधून खालच्या वर्गाचा आवाज बुलंद केला. त्यामुळे श्रमिक, शोषित, पीडितांची वेदना प्रभावीपणे शब्दबद्ध करणारे व या वर्गाच्या दुःखाची दाहकता समस्त समाजापर्यंत पोहचविणारा लोककवी म्हणजे नारायण सुर्वे होत. अवघ्या श्रमिक विश्वाचे ते भाष्यकार ठरतात. श्रमिकाविषयी त्यांची लेखणी चमकत राहिली. त्यांच्या वास्तववादी कविता श्रमिकांचे, कामगारांचे जीवनदर्शन घडविणाऱ्या ठरल्या. त्यामुळे सुर्वे हे श्रमिकांचे विद्यापीठ बनले. स्वतः ते कामगार वस्तीत वाढल्याने त्यांचे दुःख, त्यांच्यावर होणारा अन्याय याची पुरेपूर जाणीव होती. साहजिकच त्यांच्या कवितेत हे वास्तव पुर्णपणे उतरले आहे. त्यांचे विद्यापीठ केवळ दगड-विटांनी बनलेलं नाही. ज्यामध्ये रोजच्या जगण्याचे अनुभव होते. आजुबाजुस वावरणारी सामान्य माणसं होती. त्यांच्या कथा व व्यथा होत्या. गिरणीतील धडधडत्या साच्याप्रमाणे कामगारांच्या पिळवटलेल्या आतड्यांचे दुःख कवितेतून सहज प्रकट झाले. कष्टकऱ्यांचे जग सर्व पैलुसह प्रकट केले. हे प्रथमदर्शनी वैशिष्ट्य जाणवते. जीवन संघर्षाची पारवभूमी लाभलेली कविता अधिक वास्तववादी बनली. म्हणून ती वाचकांच्या हृदयासही धेट जाऊन भिडते. एकूणच सुर्वे स्वतः जसं जगले आणि इतरांचं धागधगतं आयुष्यही त्यांनी जसं अनुभवलं त्याचे चित्र कवितेद्वारे मांडले. जीवनाच्या विद्यापीठातून त्यांनी जी विद्या अवगत केली त्या विद्येचा

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Issue 40 , Vol 2 (Indexed)
Aug. 2021

Peer Reviewed
SJIF Impact factor

ISSN : 2319 - 8648
Impact Factor : 7.139

अविष्कार कवितेद्वारे प्रकट केला. नाही रे कर्वाच्या दुःखदर्शनाचे दर्शन घडविले. त्यामुळे अससत जीवनामुभव व क्रमिक जगाचा दृष्टी अविष्कार घडविलेने लोककवी नारायण सुर्वे हे माठी कवितेच्या प्रांतातील महत्वाचे व लक्षणीय कवी ठरतात.

संदर्भ ग्रंथ :

१. नारायण सुर्वे, 'सनद', प्रकाशक दिनकर गंगल, ग्रंथाली प्रकाशन, मुंबई, दुसरी आवृत्ती, जानेवारी १९८५, पृ.क्र. १६.
२. लईद, पृ.क्र. १६.
३. नारायण सुर्वे, 'माझे विद्यापीठ', पॉन्मुत्तर प्रकाशन, मुंबई, पुनर्मुद्रण १९७०, पृ.क्र. ३४.
४. नारायण सुर्वे, 'सनद', प्रकाशक दिनकर गंगल, ग्रंथाली, मुंबई, दुसरी आवृत्ती जानेवारी १९८५, पृ.क्र. ०९.
५. नारायण सुर्वे, 'माझे विद्यापीठ', पॉन्मुत्तर प्रकाशन, मुंबई, पुनर्मुद्रण १९७०, पृ.क्र. १३.
६. नारायण सुर्वे, 'सनद', प्रकाशक दिनकर गंगल, ग्रंथाली मुंबई, दुसरी आवृत्ती जानेवारी १९८५, पृ.क्र. ६०.
७. दै. गांवकरी, १७ ऑगस्ट २०१०, पृ.क्र. ०४.
८. संघ. माठी अभ्यास मंडळ, खं. वा. आं. म. वि. औरंगाबाद, एन्केशनल पब्लिशर्स, औरंगाबाद, प्रथमावृत्ती जून २०१३, पृ.क्र. ४६.
९. नारायण सुर्वे, 'सनद', प्रकाशक दिनकर गंगल, ग्रंथाली प्रकाशन मुंबई, दुसरी आवृत्ती जानेवारी १९८५, पृ.क्र. १०२.
१०. दै. पुढारी, १७ ऑगस्ट २०१०, पृ.क्र. ०४.